

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини (Білорусія)
Старопольська вища школа в Кельце (Польща)

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 9. Том 1.

ISSN 2663-9718

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини (Білорусія)
Старопольська вища школа в Кельце (Польща)

National Pedagogical Dragomanov University
Faculty of Engineering and Education
Department of Theory and Methods of Technological Education, Drawing and Computer Graphics
Subdivision “Lviv Educational and Scientific Center of Professional Education”
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
“Berezhany Agrotechnical Institute”
Francisk Skorina Gomel State University
Old Polish University in Kielce

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 9

Том 1

**MODERN TRENDS IN DEVELOPMENT OF EDUCATION
AND SCIENCE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

Issue 9

Volume 1

Київ – Львів – Бережани – Гомель – Кельце
2021

Kyiv– Lviv – Berezhany – Gomel – Kielce
2021

ЗМІСТ *** CONTENTS

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ PEDAGOGICAL SCIENCES		
<i>Васянович Григорій</i> <i>Vasyanovych Hryhoriy</i>	Моральна культура особистості педагога в етнопедагогічному вимірі Moral culture of teacher's personality in the ethnopedagogical dimension	8
<i>Голешевич Бронислав</i> <i>Лещинская Анна</i> <i>Goleshevich Bronislav</i> <i>Leshchinskaya Anna</i>	Противоречия социально-личностной ценности музыки Contradictions in social and personal value of music	17
<i>Колісник-Гуменюк Юлія</i> <i>Гуменюк Софія</i> <i>Kolisnyk-Humenyuk Yuliya</i> <i>Humeniuk Sofiia</i>	Сутність рівнів методологічних знань The essence of levels of methodological knowledge	23
<i>Кудрик Ліліана</i> <i>Kudryk Liliana</i>	Опанування інструментів коучингу – завдання професійного розвитку сучасного педагога Mastering coaching tools – tasks of professional development of a modern teacher	33
<i>Чаплик В.В.,</i> <i>Чаплик О.А.</i> <i>Chaplyk V.</i> <i>Chaplyk O.</i>	Актуальні питання національно-патріотичного виховання студентів Current issues of national and patriotic education of students	39
<i>Байбардина Т.Н.</i> <i>Жуковец А.А.</i> <i>Сычова В.А.</i> <i>Ярошевич В.А.</i> <i>Жуковская Е.А.</i> <i>Baybardina Tatiana</i> <i>Zhukovets Aleksandr</i> <i>Sychova Vlada</i> <i>Yaroshevich Vladislav</i> <i>Zhukovskaya Elena</i>	Современные тенденции магистерского образования в Республике Беларусь Modern trends of master education in the Republic of Belarus	44
<i>Швець Олена</i> <i>Shvets Olena</i>	Особливості проблематики отримання навичок командної роботи в сучасній дизайн-освіті Features of the problems of obtaining teamwork skills of in modern design education	49
<i>Чигирь Сергей</i> <i>Груша Аlesia</i> <i>Chigir Sergey</i> <i>Grusha Alesya</i>	Экологическое воспитание детей дошкольного возраста через создание экологической тропинки Ecological education of preschool children through the creation of an ecological path	55

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 111.852:37-051

Григорій Васянович,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи, управління та соціальних наук
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Львів, Україна

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В ЕТНОПЕДАГОГІЧНОМУ ВИМІРІ

У статті з'ясовується сутність і зміст моральної культури особистості педагога на основі ключових понять «мораль» і «культура». У відповідності до аналізу джерельної бази обґрунтовується думка, згідно з якою, моральна культура педагога є духовним, інтегративним феноменом. Вона спрямована передусім на формування всебічно розвиненої особистості учнів і студентів. Позитивний вплив на формування моральної культури особистості педагога здійснює українська етнопедагогіка. Її вдумливе, творче використання є важливим джерелом формування у вчителів і викладачів морального добра, моральної чистоти, добросовісності, патріотизму і громадянськості тощо.

Ключові слова: педагог, моральна культура, добро і зло, етнопедагогіка, формування, професійна діяльність педагога

Hryhoriy Vasyanovych,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social Work, Management and Social Sciences
Lviv State University of Life Safety
Lviv, Ukraine

MORAL CULTURE OF TEACHER'S PERSONALITY IN THE ETHNOPEDAGOGICAL DIMENSION

The article clarifies the essence and content of the moral culture of the teacher's personality on the basis of the key concepts "morality" and "culture". In accordance with the analysis of the source base, the idea is substantiated, according to which the moral culture of the teacher is a spiritual, integrative phenomenon. It is aimed primarily at forming a comprehensively developed personality of pupils and students. Ukrainian ethnopedagogy has a positive influence on the formation of the moral culture of the teacher's personality. Its thoughtful, creative use is an important source of formation in teachers and educators of moral good, moral purity, integrity, patriotism and citizenship, and so on.

Key words: teacher, moral culture, good and evil, ethnopedagogy, formation, professional activity of teacher

Постановка проблеми. Моральна культура є безцінним скарбом, визначальним чинником професійної діяльності педагога. Натомість зазначимо, що вона не є вродженою якістю особистості, а послідовно формується різними формами, методами, засобами, сучасними інноваційними технологіями. Втім не слід забувати про етнопедагогічні засади цього процесу, які своїми витокami сягають стародавності і знаходять свій вияв у народних повчаннях, звичаях, традиціях, дидактичних приповідках, казках, легендах, билинах, загадках, піснях тощо. Достатньо сказати, що український народ викохав понад 500 000 пісень! Усі вони носять моральний, культурологічний зміст. Ось чому Тарас Шевченко натхненно й оптимістично писав: «Наша слава, наша пісня не вмере, не загине, От де, браття, наша слава, слава України!» Варто сказати гірку правду про те, що часто-густо сьогодні можна почути не лагідну, милу українську пісню, а те, що і піснею важко назвати, втім, входячи у свідомість молодого людини руйнує її психіку, світоглядні гуманістичні установки, утверджує антиестетичне, аморальне, насильницьке, те, що є ворожим, потворним для нормальної людини. Сказане стосується не лише пісні, а й інших феноменів мистецтва, пропаганди різного чужинецького, не нашого – не українського.

Педагог, у якого сформована моральна культура, має не лише добре знати витoki етнопедагогіки, її сутність і зміст, а й бути покликаним професійно виховувати на її основі молоде покоління. Нині у багатьох навчальних посібниках, підручниках розроблені концептуальні положення національного виховання, у яких ґрунтовно розкриваються основні складові української етнопедагогіки: народне дитинознавство, народна дидактика, народна виховна практика (її основа – батьківська та материнська педагогіка) і народна педагогічна деонтологія (вивчає проблеми обов'язкових умов національного виховання). Іншими словами можна сказати, що етнопедагогіка формується в поглядах на мету і завдання, вона є системою знань і вмінь у справі навчання і виховання, що зберіглася в пам'яті народу з найдавніших часів. Її виникнення і розвиток визначається не лише культурно-історичними матеріальними умовами існування, а й вдачею, характером, духом і душею української нації. Отже, проблема моральної культури, як у вчителів, викладачів, так і в учнів/студентів, потребують не абстрактного, безликого підходу, а підходу на засадах родинного виховання, народної педагогіки.

Стан дослідження проблеми. Категорію «народна педагогіка» у науковий обіг в Західній Україні ввів священник, поет, педагог – О. Духнович, а в Центральній – видатний вчений, психолог і педагог – К. Ушинський, якого росіяни роками наполегливо, але безпідставно, «привласнюють». Натомість К. Ушинський ніколи не допускав тотожності українського і російського

народів, як це робили, і досі роблять російські шовіністи. Він писав: «Ставши одним із елементів державного і народного життя, громадське виховання пішло в кожного народу своїм особливим шляхом, і тепер кожний європейський народ має свою окрему характеристичну систему виховання» [7, с. 46].

Сучасні українські вчені: А. Бойко, В. Кузь, Ю. Руденко, З. Сергійчук, В. Скуратівський, М. Стельмахович, Г. Філіпчук та ін., у своїх наукових розвідках обстоюють гуманістичні засади української етнопедагогіки, з'ясовують її моральний, духовний зміст, принципи і закономірності розвитку. Вчені досліджують погляди українців на добро і зло, честь і гідність людини, сенс людського життя та щастя. Значна увага в їх аналізі приділяється проблемі патріотичних почуттів, громадянськості, формуванню високої моральної культури суб'єктів освітнього процесу.

Питанням моральної культури, її сутності і змісту, реальним можливостям формування цього феномену, присвятили свої праці В. Андрущенко, І. Бех, Г. Васянович, О. Вишневський, Н. Заячківська, І. Зязюн, Л. Москальова, Н. Овсієнко та ін. Вчені одностайні в думці, що моральна культура педагога є інтегративним духовним поняттям. На нашу думку, категорія «моральна культура особистості» віддзеркалює систему моральних знань і переконань, почуттів і навичок, норм і відносин, інтересів і потреб, культурно-морального досвіду і безпосередньої поведінки, що спрямована на самовдосконалення, навчання і виховання особистості [1, с. 21].

У такому підході, щодо визначення наведеного поняття, ми послуговуємося міркуваннями видатного українського педагога В. Сухомлинського, який писав: «Моральна культура людини характеризується тим, що переконання стають в її житті самостійною духовною силою, яка спонукає до нових моральних вчинків. Становлення цієї самостійності залежить від того, чим наповнене життя колективу й особисте життя кожного вихованця. Один день, одна година, в яку людина виявила силу духу, можуть зіграти в її бутті значнішу роль, ніж роки життя, в які вона себе не виявила. Завдання школи – добитися того, щоб переконання якомога раніше стали самостійною духовною силою» [4, с.125].

Як добре видно із контексту сказаного, В. Сухомлинський у вияві моральної культури вбачає не лише інтелектуальні, духовно-душевні складові, а й вольові. Крім того, для мислителя вагомим чинником є самостійність думки і дії, що є особливо важливим. В іншому місці вчений конкретизує своє розуміння сутності і змісту дефініції «моральна культура». Він подумки звертається до кожної особистості, передусім до педагога, коли пише: «Твоя моральна культура визначається тим, наскільки глибоко ти усвідомив спільні для всіх людей потреби, наскільки свідомо орієнтуєшся на них у своїй особистій діяльності. Те,

що добре людям, повинно стати твоєю особистою потребою, прагненням, бажанням. Тільки за цієї умови ти станеш справді вільною, а отже, і щасливою людиною» [5, с. 266]. Звертаємо увагу на те, що В. Сухомлинський в аспекті моральної культури особистості, чітко дотримується альтруїстичної позиції, крім того, вчений наголошує, що моральна культура особистості педагога робить його вільним, отже, й щасливим.

Основний зміст викладу матеріалу. Українська етнопедагогіка, яка акумулює творчі надбання народу, головним завданням морального і культурного розвитку особистості вважає істину людських відносин, в основу яких покладаються добро, благо, любов, милосердя, моральна чистота. Це пояснюється тим, що з-поміж інших народів, українська ментальність вирізняється емоційно-почуттєвим характером, «кордоцентричністю», яка спричиняється до певної своєрідності світосприймальних настанов, розвитком особистої «самоволі», свободи. З цього приводу геніальний Г. Сковорода писав:

Що є свобода? Добро в ній яке є?
Кажуть, неначе воно золотее?
Ні ж бо не злотне, зібравши все злото,
Проти свободи воно лиш – болото... [3, с. 61].

Отже, свобода для українця є однією з найбільших цінностей, нерозривно пов'язана із культурою і мораллю, ось чому ідеал добра і правди, волі і долі є присутнім у всій українській народній педагогіці, та й в гімні України так піднесено звучать слова: «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»! Свобода розуміється не в тому значенні: роблю, що хочу, а в тому, що кожний мій вчинок має бути відповідальним перед Господом, перед іншими, перед собою. Таке розуміння і становить зміст моральної культури особистості, яка доконче потрібна педагогові. На нашу думку, лише вільний у своїх діях педагог здатний творчо реалізувати свій фаховий і духовно-душевний потенціал, виховати молоду людину у кращих зразках нашої, Богом даної ментальності.

Доволі характерною рисою українця є екзистенційність світосприйняття. Ця риса формувалася відповідно до геополітичної, культурно-історичної ситуації в Україні. Постійні втрати від нападів завойовників, загроза смерті, глум над національними святинами супроводжувалися страхом за існування, «відступом в себе», неймовірним терпінням. Цей дух терпимості, національної толерантності дещо позначився на тому, що українцеві бракувало твердості на шляху до боротьби, до визволення, самостійності. Ця ситуація значною мірою є

відчутною і сьогодні, перед лицем такої підступної агресії, яку нам нав'язала Росія. І все-таки, Дух свободи українського народу є всепереможним!

Варто наголосити і на такій рисі ментальності українця, як творчість. Саме завдяки творчості й уможливилась та ситуація, за якої ми маємо величезну кількість різноманітних народних творів, які найістотніше відображають Дух, культуру нації, її непересічні моральні витоки і джерела. Висока емоційність, чутливість та ліризм, що виявляються, зокрема, в естетизації українського народного життя і обрядовості, в артистизмі вдачі, у прославленій пісенності, у своєрідному м'якому гуморі тощо – це дар Божий, що визначає людяність, доброту, і є основою творчості.

Зазначимо, що доброта, яку виявляє педагог до своїх вихованців, має носити невимушений, природний характер. Як писав І. Котляревський у своїй славетній «Енеїді»: «Еней к добру з натури склонний»... І це надзвичайно важливо. Педагог має добре усвідомлювати той факт, що молодій людині мало мати уявлення про зміст добра і зла, їй треба ще знати про те, до кого, за яких обставин використати їх, залишаючись на позиціях національної культури, норм моралі. В учнів/студентів не раз виникають конкретні питання: яку людину можна назвати в моральному сенсі доброю; якими основними рисами вона володіє; які вчинки характерні для неї; чому на добро відповідають злом; що таке доброта і псевдодоброта та ін.

Народні повчання наголошують на тому, що у людини є дві дороги, дві лінії поведінки: дорога добра і дорога зла. Дорога добра, добродії – пряма і досконала. Це дорога правди, милосердя, людської любові, щирого серця. Тому вона ніколи не буде легкою. Вона відкриває істину, бо це дорога справедливості, волі, самого життя. Ось чому народ повчає: «Не шукай долі, а шукай волі», «Воля дорожча за життя», «До Бога важкий шлях, а до пекла прямесенький», «Стій за правду горою, то й люди з тобою». Про людей, які ідуть дорогою добра і правди говорять: «Будь людям добром угоден, будеш і Богу надобен», «Доброму всюди добре», «Доброму чоловіку продовж, Боже, віку», «Доброму й добра пам'ять». Цікаво, що коли хочуть добром пом'янути небіжчика, то кажуть: «Нехай він нашим дітям сниться».

Дорога зла – дорога хибна, фальшива, по ній ідуть нерозумні, грішники, недобрі люди. Вона веде до загибелі і смерті. Про людей, які стають на такий шлях, в народі кажуть: «Пішов по лихо», «По кривому шляху поїхав», «Лихий лихом погибає», «Хитрощами недовго проживеш», «Брехнею весь світ пройдеши, та назад не вернешся» [6]. Думку про дорогу добра й зла ми формулюємо у такий спосіб:

Широкі ворота – шлях до пекла,
Широкі ворота – шлях до бестій,
Тісні ворота – боротьба запекла,
Тісні ворота – шлях до правди й честі! [2, с. 342].

Людина вільна вибирати між цими двома дорогами і сама несе відповідальність за свій вибір. Натомість педагог та батьки мають безпосередній обов'язок перед дитиною, аби спрямовувати її свідомість у русло добра, справедливих, гідних вчинків.

Ідеали добра і правди, волі і долі проходять провідною ниткою у всій народній педагогіці. В притчах і легендах, казках, піснях, прислів'ях, звичаях, ритуалах, обрядах добро і воля – нерозлучні сестри. Досить звернутися до казок, зібраних українськими письменниками і педагогами: Г. Квіткою-Основ'яненком, Л. Боровиковським, М. Максимовичем, Т. Шевченком, М. Шашкевичем, І. Франком, Я. Головацьким, І. Вагилевичем, О. Пчілкою, Лесею Українкою, М. Драгомановим, П. Чубинським, О. Потебнею, С. Руданським, В. Сухомлинським та багатьма іншими, щоб переконатися, що це дійсно так. Дух волі, добра, справедливості пронизують такі казки, як «Красносвіт», «Казка про чоловіка та Данила-бурмила», «Кривенька качечка», «Чарівний перстень», тощо. Причому народна мудрість дуже яскраво висвітлює, де платять добром за добро, а де за добро платять злом. Чому так стається учитель має вміло і доступно пояснити учням. Наприклад, у казках «Як лисичка Івана-баштанника зробила царевичем», «Дикі гуси», «Казка про Івана Голика і його брата» на добро відповідають добром. А вже в таких казках, як «Коза-дереза», «Жорна» на добро відповідають злом, хитрістю, нещирістю. Від цього страждають не тільки ті, кому коїться кривда, але і ті, хто живе неправдою, бо вони не вільні внутрішньо («Вовча присяга», «Про правду і кривду»).

Наші предки добре знали як виховувати дітей з самого малечку. Народилася дитина. Куди її? За спину мами (тілесний контакт), або в колиску, яка висить під стелею (прекрасне тренування вестибулярного апарату). Спробуй не оволодій своїм тілом – відразу опинишся на долівці. А знамениті «... тосі-тосі, свині в просі...», «сорока-ворона», «... то козельчик, то баранчик...» – це ж прекрасна пальчикова гімнастика! А купання в череді? В ромашці? Нагідках? А спання на свіжому сні? Це не лише турбота про здоров'я дитини, а і її духовний, інтелектуальний розвиток. Незабутні спогади дитинства, розвиток такого чуття, як нюх, розпізнавання запахів природи. До цього варто додати цікаві моменти у розвитку мовленнєвого дихання. Наприклад, насипле мати свіжозвареного борщику або каші – і, їж! «Мамо, гаряче!». А мама: «Під носом вітер є»!

Захочеться їсти – будеш дмухати. Усе це розвивало в дитині різні життєві навички, кмітливість, увагу тощо.

Духовні кодекси народу спрямовані не лише на добродію, чесність і чемність, а й на повчання-перестороги, які застерігають від вчинків недобродійних. Більше того, вони доносять до свідомості дитини невідворотність покарання (навіть фізичного) за той чи інший недобродійний вчинок. Варто згадати, як мудро вони побудовані: якщо зруйнуєш гніздо ластівки – на обличчі зарябіє віспа, видереш лелечині яйця – згорить хата, крутитимеш на подвір'ї жевріючу головешку – болітиме голова чи мокрітимуть уночі штанці, не доїси окрайця – снитимуться старці, свиститимеш у хаті – по закутках загніздяться злидні, толочитимеш жито – залоскочуть русалки тощо. Кожному окремому вчинкові і відповідали конкретні, а не загальні «форми розплати»: кому – рушничком по спині, а кому й кропива, і навіть «березова каша»... Ці та інші повчання-перестороги має добре знати вчитель, і при відповідній нагоді, ненав'язливо доносити їх до учнів.

Доречним буде наголосити, що брак справжньої моральної культури педагога здатний спотворювати доброту, і тоді вона набирає зовсім іншого змісту, а саме: псевдодоброти. Вона може мати різні варіанти: корисливий, гедоністичний, конформний, удаваний тощо. При цьому варто пам'ятати, що діти/студенти інтуїтивно помічають будь-який відтінок псевдодоброти вчителя, і дають йому відповідну оцінку. Тому кожний педагог має прагнути, щоб у своїй професійній діяльності, відносинах дотримуватися моральної культури, виховувати у дітей любов до батьків і рідних, поважно ставитися до людей праці, рідної землі, дбайливо ставитися до хліба. Моральна культура педагога – це досконале знання рідної мови, культури, історії народу. У цьому сенсі не все у нас так добре, як би хотілося, адже у 2020 році понад 49 000 випускників середньої школи не склали ЗНО з української мови, а в 2021 році понад 20% випускників шкіл не склали іспит з історії України. Отже, тут відчутними є недостатня відповідальність не лише учнів, а й вчителів.

З огляду на важливість окресленої проблеми, надзвичайно вартісним є глибоке знання свого роду (принагідно зазначимо, що для японців стало традицією і честю знати 14 поколінь своїх предків, на жаль, у нас така статистика закінчується третім, або четвертим поколінням). Тут вже великою є вина й батьків, церкви. Вірність народним звичаям, заповітам предків, вшанування померлих, загиблих – це також важливий аспект моральної культури особистості.

Сказане неабияк корелює із моральною чистотою особистості. Моральна чистота особистості – поняття багатоаспектне. Як важливий елемент моральної

культури, воно передбачає глибокі патріотичні переконання, самосвідомість, активність, принциповість, нетерпимість до всього аморального, некультурного, спонукає до добровільного і сумлінного виконання набутих народом традиційно-етичних норм, правил, принципів. Саме моральна чистота особистості педагога дає благодатні пагінці щирості, совісті, правди, гідності, відповідальності, обов'язку.

Чистий серцем і душею – брехні не боїться.

Чистий Бога величає – йому добре спиться.

А нечистий і блудливий крутиться у ліжку,

І Господь йому дарує в вічний спокій – знижку... [2, с. 119].

Моральна чистота педагога найбільш активно набувається у процесі праці. Сумлінна, творча праця є джерелом не лише добродії, а й реального почуття щастя, успіху у справі навчання і виховання підростаючого покоління. Безумовно, що за сучасних умов праця педагога значно ускладнюється, для цього є, як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Динамічно змінюється соціум, зростають вимоги до вчителя/викладача, більш інтелектуальним став учень/студент, водночас його неприхований прагматизм стає на заваді формування моральних якостей, відчутними стають втрати в культуротворчому сенсі тощо. Натомість незаперечним є той факт, що праця педагога стає недостатньо вмотивованою, рутинною, а не творчою (зайнятість дріб'язковістю, паперовими справами, постійними малопотрібними звітами і т. ін.). Саме тому часто-густо праця педагога не просто знецінюється, а й втрачає розумний смисл. На цьому тлі і виникають бажання, особливо у молодих вчителів, змінити професію, а це вже надто витратно і небезпечно для держави. Втім варто нагадати, що з погляду української етнпедагогіки, творча, сумлінна праця є законом життя. Промовистими є такі її настанови: «Без праці жити – тільки небо коптити», «Аби вмів робити, навчишся, як жити». Отже, педагог може бути щасливим чесною, добросовісною працею. Непрацелюбний учитель/викладач насправді не знає, що таке моральна культура. Численні приказки, прислів'я висміюють ледарів, нероб: «Ховається від роботи, як пес від мух», «Ти його в плуг, а воно тобі в луг», «У нероби завжди неврожай», «Одно – молоти язиком, а інше – перти плуга». Думку про необхідність сумлінної праці ми формулюємо так:

Працой у славу Божу і свою,

І не ходи за лінощами в тінь,

Збирай в душі ти зерна врожаю,

А зайве все безжалісно відкинь [2, с. 319].

Праця – важливий, але не єдиний засіб формування моральної культури у майбутнього педагога. Глибинним джерелом і засобом у цьому питанні є любов. А тому можна стверджувати: без любові педагога до учня/студента, немає і не може бути моральної культури. Справжня любов педагога до своїх вихованців досягає вершини лише тоді, коли вона духовно усвідомлена, самовизначена. Яскравим прикладом такої любові є чеський педагог – Януш Корчак, який у найтяжчу годину не полишив дітей, а пішов разом з ними у газову камеру, що підготували її німецькі нацисти.

Любов до Батьківщини, до рідного краю, яка традиційно розглядається українською етнопедагогікою як патріотизм, також є показником сутності людини, сформованості у неї моральної культури. Взірцем патріотизму є видатний український педагог – Василь Сухомлинський, який незважаючи на те, що згідно свого статусу міг не йти на війну, все-таки домігся того, щоб піти на фронт і захищати Батьківщину від ворогів. Сьогодні не один український учитель героїчно воює проти російської навали на Донбасі. Як ніколи, нині актуальною є думка, сформульована у такий спосіб: «Ми би загинули, якби не гинули».

Ми торкнулися лише деяких складових змісту моральної культури педагога, які ґрунтуються на засадах етнопедагогіки. Є багато інших складових цього цікавого феномена, що потребує свого дослідження з метою усвідомлення і реалізації надзвичайно великого виховного потенціалу нашого народу, пізнання й утвердження нескоримого духу української нації.

На основі викладеного можна зробити такі висновки:

1. Моральна культура є духовним інтегративним утворенням і одним із головних чинників професійної діяльності педагога. Вона акумулює в собі знання і переконання, моральні норми і принципи, культуротворчі здібності і здатності, поведінку особистості. Моральна культура педагога володіє дієвою, активною силою та спрямована на всебічний розвиток учнів і студентів.

2. На становлення, розвиток й утвердження моральної культури педагога позитивно впливає українська етнопедагогіка, яка володіє надзвичайно потужним духовним потенціалом. Формування моральної культури продуктивно відбувається залежно від рідного культурного середовища, за цієї умови вона стає внутрішньою потребою особистості.

Список використаних джерел:

1. *Васянович Г. П. Педагогічна етика. Вибрані твори у 7 т. Т. 3. – Львів: Норма, 2015. – 420 с.*
2. *Васянович Г. П. Трембіта духа: Поезія. – Львів: Сполом, 2018. – 414 с.*

3. Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – К.: 1983. – С. 61.
4. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості/ Вибрані твори у 5 т. Т. 1. – К.: «Рад. школа», 1976. – С. 55-206.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину/Вибрані твори у 5 т. Т. 2. – К.: «Рад. шк.», 1976. – С. 49-408.
6. Українські прислів'я та приказки. – К.: 1993. – С. 83-84, 86-87, 160-161, 197.
7. Ушинський К. Д. Вибрані твори. У 2-х т. Т. 1. – К.: 1983. – С. 46.

УДК 372.8:78

Бронислав Голешевич, доктор педагогических наук,
профессор кафедры музыки и эстетического образования,
доцент учреждения образования «Могилевский государственный
университет имени А.А. Кулешова», Могилев, Республика Беларусь
Анна Лещинская, учитель музыки, ГУО «Средняя школа № 34»,
Могилев, Республика Беларусь

ПРОТИВОРЕЧИЯ СОЦИАЛЬНО-ЛИЧНОСТНОЙ ЦЕННОСТИ МУЗЫКИ

Аннотация. Социально-личностная ценность музыки дуалистична. С одной стороны, ее правомерно рассматривать производным от эмоционально-нравственного фона общества, с другой – влиятельным фактором морально-эстетического состояния социума.

Ключевые слова: вкус, противоречия, технологии, ценность, экспликация, эпохи.

Bronislav Goleshevich, doctor of pedagogical sciences, professor
of the department of music and aesthetic education, associate professor
A.A. Kuleshov Mogilev State University, Mogilev, Republic of Belarus
Anna Leshchinskaya, teacher of music, secondary school № 34,
Mogilev, Republic of Belarus

CONTRADICTIONS IN SOCIAL AND PERSONAL VALUE OF MUSIC

Abstract. The social and personal value of music is dualistic. On the one hand, it may be considered as a derivative of the emotional and moral background of the society, on the other hand, as an influential factor of moral and aesthetic state of the society.

Key words: taste, contradictions, technology, value, explication, epochs.

Одной из характеристических особенностей психосоматического состояния человека является его производность от внешних источников рецепторных раздражителей. Временной диапазон и устойчивость эмотивного тонуca